

ВСТУПНЕ СЛОВО

Закон України «Про охорону археологічної спадщини», прийнятий Верховною Радою України 18 березня 2004 р. (№ 1626-IV), є важливим юридичним актом у сфері охорони і збереження культурного надбання українського народу. Він законодавчо унормовує систему охорони, збереження і дослідження археологічних пам'яток, чітко регламентує права та обов'язки у цій сфері Кабінету Міністрів України, Спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини, органів охорони культурної спадщини Ради Міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських, а також районних державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування.

Окремо в Законі визначені функції та повноваження Інституту археології Національної академії наук України у сфері наукового дослідження археологічної спадщини, права та обов'язки дослідників пам'яток археології, у тому числі й авторські права інтелектуальної власності на одержану в результаті археологічних досліджень наукову інформацію. Усі археологічні пам'ятки (нерухомі та рухомі) оголошені державною власністю, які підлягають обліку і зберіганню відповідно до методики, затвердженої Спеціально уповноваженим органом виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини.

Ліцензійно-дозвільна система на право археологічних досліджень поділена між двома установами: Інститут археології НАН України видає Відкриті листи, які визначають наукову кваліфікацію дослідника, а Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини видає Дозволи на здійснення пошуково-дослідницьких робіт.

Спеціальною статтею передбачена участь громадськості в охороні археологічної спадщини, серед якої окреме місце посідають Українське товариство охорони пам'яток історії та культури, а також Український фонд культури.

Особливо важливим розділом Закону є «Прикінцеві положення», у яких Кабінет Міністрів України зобов'язується внести зміни до Земельного та Кримінального кодексів України. В останній внесено чотири норми прямої дії, які передбачають покарання за знищення, руйнування або пошкодження археологічних пам'яток — від штрафу до ста неоподаткованих мінімумів доходів громадян до позбавлення волі строком від трьох до восьми років.

У проекті Закону був також спеціальний розділ, котрий юридичне унормовував діяльність колекціонерів пам'яток археологічної спадщини, але зберегти його в самому Законі не вдалося. Це шкода, адже не легітимізувавши колекційну діяльність, не зробивши її прозорою і ліцензійною, нам важко буде покітчити з так званою чорною археологією, яка значною мірою, якщо не виключно, стимулюється колекціонерами в Україні й поза нею. Немає жодного сумніву в тому, що нам доведеться законодавчо унормувати колекційну діяльність в Україні.

Закон проходив через Верховну Раду України складно, долаючи спротив багатьох, у тому числі, на жаль, і установ, покликаних охороняти нашу історико-культурну спадщину. Неодноразово доводилося чути, що такий спеці-

альний закон Україні не потрібний, оскільки діє Закон «Про охорону культурної спадщини». Аргумент непереконливий, особливо якщо взяти до уваги, що в останньому практично немає нічого з того, що містить Закон «Про охорону археологічної спадщини», а створення спеціалізованого законодавства у цій сфері є одною з вимог «Міжнародної хартії з охорони і використання археологічної спадщини», схваленої в Лозанні у 1990 р. Її третя стаття гласить: «Охорона археологічної спадщини — це моральський обов'язок кожної людини. Разом з тим це й колективна та громадська відповідальність. Ця відповідальність повинна оформлятися відповідним законодавством».

Серед аргументів проти прийняття цього Закону були й твердження про те, що він монополізує за Інститутом археології НАН України ліцензійну і науково-методичну сфери в дослідженні археологічних пам'яток. Вносилися навіть пропозиції створити для цього якусь міжвідомчу комісію. З усією відповідальністю слід заявити, що прийняття такої пропозиції зруйнувало б чітку систему наукового вивчення пам'яток археології, що діє в Україні від 1918 р. Адже йдеться не просто про ліцензування кваліфікації археологів, а й про розробку методики розкопок та складання звітів, здійснення інспекційного нагляду за проведеньям досліджень, рецензування наукових звітів, фондування їх в єдиному архівному сховищі. Навряд чи варто спеціально доводити, що ця надзвичайно велика й копітка робота не під силу будь-якій міжвідомчій комісії.

Прийняття Закону «Про охорону археологічної спадщини» схвально сприймає не лише професіоналами, а й широкою культуроохоронною громадськістю. Він створює усі необхідні правові засади для докорінного поліпшення справи охорони, збереження і вивчення археологічної спадщини України. Звичайно, за умови неухильного його виконання.

Директор Інституту археології НАН України
академік НАН України

П.П. ТОЛОЧКО

ЗАКОН УКРАЇНИ

«ПРО ОХОРОНУ АРХЕОЛОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ» *

Цей Закон регулює відносини, пов'язані з охороною археологічної спадщини України — невід'ємної частини культурної спадщини людства, вразливого і невідновлюваного джерела знань про історичне минуле, а також визначає права та обов'язки дослідників археологічної спадщини.

РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

археологічна спадщина України (далі — археологічна спадщина) — сукупність пам'яток археології, що перебувають під охороною держави, та пов'язані з ними території, а також рухомі культурні цінності (археологічні предмети), що походять з об'єктів археологічної спадщини;

---

* На відміну від попередніх видань Інституту (Археологія. Спеціальний випуск. — К., 2004; Археологічні відкриття в Україні за 2002–2003 рр. — К., 2004.), де був надрукований Закон України «Про охорону археологічної спадщини», прийнятий Верховною Радою України, в журналі друкується остаточний варіант, підписаний президентом України (за текстом, надрукованим в газеті «Урядовий кур'єр». ·· 29 квітня 2004 р. — № 81).